

Asia: VN/31874/2025

Finanssipoliittisen parlamentaarisen työryhmän avoin kuuleminen julkisen talouden vahvistamisesta, kasvupolitiikasta ja velkakestävyydestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuntopalvelussa pyydetään näkemyksiä seuraaviin finanssipoliittisen parlamentaarisen työryhmän työn kannalta keskeisiin kysymyksiin:

1. Mikä mielestänne tulee olla julkisen talouden sopeutustahdin tavoite eli ylivaalikautinen rahoitusasematavoite valtion ja paikallishallinnon yhteenlasketulle rahoitusasemalle, joka asetetaan keskimääräisenä rahoitusasemana vuosille 2027–2033?
2. Mikä mielestänne tulee olla julkisen talouden sopeutustahdin tavoite eli finanssipoliittisena sääntönä toimiva vaalikauden rahoitusasematavoite valtion ja paikallishallinnon yhteenlasketulle rahoitusasemalle, joka asetetaan vaalikauden viimeiselle vuodelle eli vuodelle 2031 vuonna 2027 alkavalla vaalikaudella?
3. Mitä keinoja tavoitteen saavuttamiseksi tahdotte erityisesti nostaa esiin? Miten mielestänne parhaiten yhteensovitetään sopeutus ja kasvutoimet? Mitä riskejä näette yhtäältä asetettavissa rahoitusasematavoitteissa ja toisaalta vahvistamiseen tähtäävissä toimenpiteissä?

Lisäksi työryhmä pyytää vapaamuotoisia esityksiä suosituksista ja huomioista julkisen talouden sopeuttamisesta ja kasvupolitiikasta. Hyvinvointiala Hali ry:n lausunnossa keskitytään tarkastelemaan kysymyksiä ensisijaisesti sosiaali- ja terveystalouden näkökulmasta.

Mikä mielestänne tulee olla julkisen talouden sopeutustahdin tavoite eli ylivaalikautinen rahoitusasematavoite valtion ja paikallishallinnon yhteenlasketulle rahoitusasemalle, joka asetetaan keskimääräisenä rahoitusasemana vuosille 2027–2033?

Hallituksen esityksen mukaan ylivaalikautinen rahoitusasematavoite asetettaisiin vaalikauden puolivälissä seuraavaksi kahdeksaksi vuodeksi keskimääräisenä rahoitusasemana. Ylivaalikautinen rahoitusasematavoite asetettaisiin ensimmäisen kerran poikkeuksellisesti syksyllä 2027 vaalikauden ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2027–2033. Tavoitteiden avulla ohjattaisiin erityisesti alijäämää ja velkaa julkiseen talouteen kerryttäviä tai potentiaalisesti kerryttäviä sektoreita eli valtionhallintoa ja paikallishallintoa, johon kuuluvat hyvinvointialueet ja kuntatalous. Käytännössä rahoitusasematavoitteet asetettaisiin suhteessa bkt:hen.

Säännös olisi merkittävä, koska se tuo kansalliseen finanssipoliittiseen sääntökehikkoon ylivaalikautisen tavoitteenasettelun ja sitä koskevan kansallisen reunaehdon. Vähintään 0,75 prosenttiyksikön vuosittaisen velkasuhteen parantumisen sääntö tulisi voimaan kuitenkin vasta vuodesta 2033.

Hallituksen esityksessä on arvioitu rahoitusasematavoitteiden mittaluokkaa sekä neljän että seitsemän vuoden sopeutuskausilla. EU:n vakaus ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevää osaa koskevan asetuksen 14 artiklan mukaan jäsenvaltio voi hakea pidennystä nelivuotiseen sopeutuskauteensa enintään kolmella vuodella. Sopeutuskauden pidentämisen edellytyksenä on, että jäsenvaltio sitoutuu toteuttamaan asetettujen tavoitteiden mukaiset uudistukset ja investoinnit.

Rahoitusasematavoitetta on arvioitu hallituksen esityksessä valtiovarainministeriön syksyn 2025 ennusteen perustella. Siinä on huomioitu puolustusmenojen kasvattaminen kolmeen prosenttiin suhteessa bkt:hen vuoteen 2029 mennessä. Perusskenaariossa bkt:n volyymi kasvaa keskimäärin 1,6 prosenttia ja arvo keskimäärin 3,4 prosenttia vuosina 2028–2031. Vuosina 2032–2035 bkt:n volyymi kasvaisi keskimäärin 1,5 prosenttia ja arvo keskimäärin 3,5 prosenttia.

Edellä mainituilla oletuksilla ja EU-vaatimusten mukaisesti laskettu valtion ja paikallishallinnon yhteenlasketun rahoitusaseman seitsemän vuoden (2027–2033) keskiarvo ja sen mukainen vähimmäisarvo ylivaalikautiselle rahoitusasematavoitteelle vuosille 2027–2033 olisi -2,4 prosenttia suhteessa bkt:hen neljän vuoden sopeutuskaudella tai -3,0 prosenttia suhteessa bkt:hen seitsemän vuoden sopeutuskaudella.

Suomen on syytä hakea sopeutuskauden pidennystä seitsemään vuoteen, jotta sovitusta rahoitusasematavoitteesta voidaan tarvittaessa pitää kiinni myös ennakoitua vaikeammassa toimintaympäristössä. Tämä lisäisi finanssipolitiikan uskottavuutta. VM:n laskelman mukaan vaalikauden rahoitusasematavoitteen vähimmäisarvon saavuttaminen seitsemän vuoden sopeutuskaudella edellyttäisi julkisen talouden sopeuttamista vuosina 2028–2031 yhteensä noin 6,4 miljardilla eurolla eli noin 1,9 prosentilla suhteessa bkt:hen.

VM:n laskelma on tehty edellä mainitusti 1,6 prosentin (vuodet 2028–2031) ja 1,5 prosentin (vuodet 2032–2035) bkt:n volyymikasvun oletukselle. Kuluneen 10 vuoden keskiarvo on 1,0 prosenttia. VM:n

laskelman mukaan 0,5-prosenttiyksikköä hitaamman kasvun skenaariossa sopeutustarve kasvaisi 6,4 mrd. eurosta 9,0 mrd. euroon. Tämä olisi poliittisesti varsin vaativa, muttei mahdoton kokonaisuus.

Lähtökohtana ylivaalikautiselle rahoitusasematavoitteelle 2027–2033 voitaisiin pitää siis -3,0 prosenttia suhteessa bkt:hen.

Mikä mielestänne tulee olla julkisen talouden sopeutustahdin tavoite eli finanssipoliittisena sääntönä toimiva vaalikauden rahoitusasematavoite valtion ja paikallishallinnon yhteenlasketulle rahoitusasemalle, joka asetetaan vaalikauden viimeiselle vuodelle eli vuodelle 2031 vuonna 2027 alkavalla vaalikaudella?

Hallituksen esityksen mukaan vaalikauden rahoitusasematavoite asetettaisiin vaalikauden alussa vaalikauden viimeiselle vuodelle. Finanssipoliittisen lain mukaan vaalikauden rahoitusasematavoite tulisi asettaa siten, että se edistäisi ylivaalikautisen tavoitteen saavuttamista. Säännöksellä varmistettaisiin, että vaalikausikohtainen rahoitusasematavoite olisi johdonmukainen aiemmin asetetun ylivaalikautisen rahoitusasematavoitteen kanssa.

VM:n laskelmien mukaan vaalikauden 2027–2031 rahoitusasematavoite vuodelle 2031 olisi vähintään -2,3 prosenttia suhteessa bkt:hen seitsemän vuoden sopeutuskaudella. Tällöin vaalikauden rahoitusasematavoitteen vähimmäisarvon saavuttaminen edellyttäisi julkisen talouden sopeuttamista vuosina 2028–2031 yhteensä noin 6,4 miljardilla eurolla, eli noin 1,9 prosentilla suhteessa bkt:hen. Puoli prosenttia heikompi kasvu edellyttäisi 9,0 mrd. euron sopeutusta.

Lähtökohta tulevan vaalikauden rahoitusasematavoitteelle vuodelle 2031 olisi siten -2,3 prosenttia suhteessa bkt:hen.

Mitä keinoja tavoitteen saavuttamiseksi tahdotte erityisesti nostaa esiin? Miten mielestänne parhaiten yhteensovitetään sopeutus ja kasvutoimet? Mitä riskejä näette yhtäältä asetettavissa rahoitusasematavoitteissa ja toisaalta vahvistamiseen tähtäävissä toimenpiteissä?

Mitä keinoja tavoitteen saavuttamiseksi tahdotte erityisesti nostaa esiin?

Julkisen talouden sopeutuksen kohdentuminen ja keinot ovat poliittinen kysymys. Sote-palvelut ovat hyvinvointiyhteiskunnan ytimessä, jolloin säästöt tulisi kohdistaa ensisijaisesti muihin menoihin. Toisaalta sote-menot ovat merkittävä osuus (noin 31 prosenttia vuonna 2026) valtion budjetista, jolloin sote-palveluja on hyvin vaikea jättää kokonaan säästötoimien ulkopuolelle. Lisäksi soten kokonaisuudessa on merkittävästi mahdollisuuksia tuottavuuden parantamiseen ja muihin

toimenpiteisiin, joilla ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia väestön hyvinvointiin tai toimeentuloon.

Sote-säästöjä voidaan havainnollistaa esimerkiksi siten, että mikäli vaalikauden 6,4 mrd. euron sopeutuksesta 60 prosenttia toteutettaisiin valtion budjettitalouden menoja (pl. korkomenot) tasaisesti leikkaamalla, kohdistuisi hyvinvointialueiden rahoitukseen noin 1,2 mrd. euron säästötarve. Loput 40 prosenttia muodostuisi vero- ja kasvutoimista. Vuonna 2031 hyvinvointialueiden rahoituksen osuus budjettitalouden menoista on todennäköisesti suurempi, jolloin siihen kohdistuva säästötarve juustohöylämallissa on hieman suurempi.

Seuraavan kokonaisuuden avulla hyvinvointialueiden rahoituksesta voitaisiin säästää yli 1,5 mrd. euroa ja samalla parantaa perusterveydenhuollon ja ikääntyneiden palveluihin pääsyä.

1. Sote-palvelujen järjestäjän ja tuottajan erottaminen sekä läpinäkyvät mittareiden asettaminen alueiden toiminnan seurantaan ja ohjaukseen (esim. hoito- ja hoivatakuun toteutuminen, PROMit ja yksikkökustannukset), sekä näiden säätäminen tarvittaessa osaksi rahoitusmallia. Säästö heikompien alueiden ja toimintayksiköiden tuottavuuden lähentyessä maan keskiarvoa: 500 miljoonaa euroa.
2. Ikäihmisten hoivan ja lastensuojelun laitoshoidon henkilöstömitoitusten ja -rakenteen merkittävä uudistaminen sekä teknologian laaja huomiointi mitoituksessa. Henkilöstön yhteiskäytön helpottaminen yksiköiden välillä ja hybridiyksiköissä. Kouluttamattoman työvoiman ja vapaaehtoisten roolin kasvattaminen sote-järjestöjen avulla (huomiointi myös henkilöstömitoituksessa). Säästö noin 150 miljoonaa euroa.
3. Sairaaloiden työnjaon kehittäminen edelleen. Säästö noin 50 miljoonaa euroa.
4. Sote-alan normien purkaminen, esim. toistuvien rai-arvioiden ja omavalvontasuunnitelmien päivitysten poistaminen, lääkkeiden erityiskorvattavuusprosessien radikaali keventäminen ja kirjaamisvelvoitteiden puolittaminen. Säästö työmäärän vähentyessä 100 miljoonaa euroa.
5. Terveystenhuollon asiakasmaksujen korottaminen ja laajentaminen esim. hoitajakäynteihin sekä porrasteisen palvelusetelin käyttöönotto. Hyöty alueille noin 400 milj. euroa.
6. Valikoitujen palvelujen siirtäminen pois alueiden järjestämisvastuulta (esim. aikuisten suun terveydenhuolto ja kevyt kotihoito). Säästö noin 400 miljoonaa euroa.
7. Alueiden lainanottovaltuuksien kategorinen rajaaminen, kustannusvaikuttavuusanalyysin käyttö ja vapaana olevan palvelukapasiteetin parempi hyödyntäminen. Säästö noin 50 miljoonaa euroa.
8. Perusterveydenhuollon hoitotakuun lyhentäminen kahteen viikkoon ja vanhuspalvelulakiin kirjaus kahden viikon hoivatakuusta. Asiakkaan valinnanvapaus perusterveydenhuoltoon, kotihoitoon ja hoivapalveluihin. Käypä hoito -suositukset keskeisten sosiaalipalvelujen myöntämiseksi. Menolisäys noin 100 miljoonaa euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa kehitettäessä toimien vaikutuksia on tarkasteltava pidemmällä aikavälillä sekä yli hallinnonrajojen, jotta osaosaoptimoinnilta vältytään.

Miten mielestänne parhaiten yhteensovitetään sopeutus ja kasvutoimet?

Sote-palvelujen näkökulmasta työikäisen väestön terveys ja hyvinvointi on keskeisessä roolissa kasvun mahdollistajana. Työterveyshuolto on työikäisen väestön tärkein terveysterveyspalvelukanava, joka vahvistaa työikäisten työkykyä sekä pidentää työuria ehkäisemällä työkyvyttömyyseläkkeelle joutumista. Työterveyshuollossa hoitoon pääsy ja hoidon jatkuvuus ovat sekä kansainvälisessä vertailussa että julkiseen perusterveydenhuoltoon nähden erinomaisilla tasoilla. Hyvin toimivaa ja julkiselle sektorille erittäin edullista työterveyshuoltoa ei kannata näivettää huonolla sääntelyllä, vaan keskittyä julkisen perusterveydenhuollon parantamiseen esimerkiksi Ruotsin mallin kaltaisella perusterveydenhuollon valinnanvapausjärjestelmällä. Tämä parantaisi palvelujen saatavuuden yhdenvertaisuutta ja terveydenhuollon tuottavuutta.

Lisäksi kun luodaan kannusteet ja puretaan normeja uusien teknologioiden käyttöönottamiseksi sosiaali- ja terveysalalla, voidaan samalla vauhdittaa sosiaali- ja terveysalan kasvua tutkimuksesta, tuotteisiin, sovelluksiin ja palveluihin.

Mitä riskejä näette yhtäältä asetettavissa rahoitusasematavoitteissa ja toisaalta vahvistamiseen tähtäävissä toimenpiteissä?

Riskinä on esimerkiksi se, ettei hallitus noudata rahoitusasematavoitteita työssään, koska siitä ei seuraa välittömästi muuta kuin arviointineuvoston moitteet. Finanssipoliittiseen lakiin sisältyvää kirjausta tavoitteista poikkeamiseen poikkeuksellisissa kriisitilanteissa on myös altis väärinkäyttö. Onko esimerkiksi geopoliittisten riskien painama, pitkään jatkuva matala kasvu sellainen poikkeuksellinen kriisitilanne, jossa tavoitteista voitaisiin poiketa? Se ei ole tänä päivänä poikkeuksellinen ympäristö, mutta sillä on merkittävä vaikutus julkiseen talouteen.

Toimenpiteiden puolella ongelmallisia ovat säästöpäätökset, joita vastaavia toimenpiteitä ei kuitenkaan toteuteta. Esimerkiksi Orpon hallituksen ohjelman suurin säästökohde, ”hyvinvointialueiden toiminnan kehittäminen ja toimintatapojen muutokset” (säästö 874 milj. euroa vuonna 2027) ei sisällä selkeää erittelyä, kuinka paljon mikäkin kokonaisuuden sisällä oleva uudistus tehostaa alueiden toimintaa. Tämä vaikeuttaa sekä toimenpiteiden toimeenpanoa että talouspolitiikalle asetettujen tavoitteiden saavuttamista sekä talouspolitiikan vaikutusten arviointia.

Toisaalta esimerkiksi sote-palveluissa on uudistuksia, joiden taloudelliset vaikutukset voidaan arvioida positiivisiksi, mutta niiden suuruusluokan arviointi tarkasti on hyvin vaikeaa. Tällaisten

uudistusten taloudellisia vaikutuksia pitäisi tarkastella enemmän myös jälkikäteen (ex-post) ja sen pohjalta tarvittaessa tarkentaa ylivaalikautista rahoitusasematavoitetta sekä mahdollisesti jopa vaalikauden rahoitusasematavoitetta.

Kunnioittavasti,

Sanna Aunesluoma

toimitusjohtaja

Hyvinvointiala Hali ry

Lisätiedot:

Joel Kuuva

pääekonomisti

joel.kuuva@hyvinvointiala.fi

Kuuva Joel
Hyvinvointialan liitto